

e-kopija ŽIVLJENJA

Danes sem sanjal skupaj 92 minut, od tega v najgloblji fazi REM 18 minut. Naredil sem 9.259 korakov, petnajstkrat sem se sklonil. Enkrat sem neke pozabil ključ, porabil sem 3.125 kalorij, med drugim sem pojedel tudi 12 lešnikov. Ta dan mi je srce utripnilo 113.211 krat, kar je za 11 odstotkov manj kot včeraj, ko sem bil uro in petnajst minut na rekreaciji. Ta dan pa sem izgubil tudi sončna očala. In, da, žena je imela prav: dobršen del noči sem smrčal. Natančneje, skupaj 2 uri in 16 minut.

VLADO KADUNEC *Fotografija: ARHIV IM*

Kako vse to vem? Sem pripadnik človeškega rodu, ki je skozi svoj razvoj nekoč v svoj DNK vgradil tudi potrebo po beleženju svojega življenja. V pradobi so ta nagon ljudje začeli zadovoljevati z risanjem po stenah votlin, v katerih so živeli, z izumom pisave smo svojo zgodovino začeli zapisovati v knjige. Pisanje dnevnika je bilo običajni spremljevalec v najstniških letih ali na potovanjih in odkrivanjih neraziskanih delov sveta. Beleženje svojih življenj smo nadgradili z izumom fotoaparata in kamere, pomembnejše trenutke smo še prejšnjo generacijo radi obujali v dragocenih, v usnje zavutih fotoalbumih. Danes nam tehnologija omogoča, da z raznovrstnimi digitalnimi aparaturami beležimo in shranjujemo prav vsak trenutek svojega življenja. S pedometrom štejemo korake, z različnimi senzorji merimo utrip, porabo kalorij, električno napetost v možganih, z mini kamerami fotografiramo, 'filmamo' ali zvočno beležimo vsako sekundo svojega dne. In ne nazadnje to niti ni slabo, saj, ko morda že zvečer zavrtimo film nekaj ur nazaj, zlahka odkrijemo, kje smo pozabili ključke ali kje založili očala. Človeški spomin je pač nepopoln, zapomnimo si le delček informacij, ki nas obkrožajo vsakodnevno. Sčasoma pa pozabimo še dobršen del teh.

Sam svoj paparaco

Lifelogging, e-memory, sousveillance ali lifeblogging imenujemo 'gibanje', ki s sodobnimi aparaturami in ob pomoči računalniške tehnologije neumorno zbira podatke o nas. Pripadniki tega 'plemena' se fotografirajo vsepovsod, kjer so, kamor pridejo, spremljajo število svojih vdihljajev, snemajo svoje pogovore, shranjujejo vso elektronsko pošto, zapisujejo recepte, naslove, spremljajo skratka vse svoje aktivnosti, dokumente, zvoke, pogovore, misli in jih digitalno shranjujejo. Podatke o sebi potem na različnih stopnjah bolj ali manj tudi delijo z drugimi. Sodobni 'lifelogger' je opremljen s kamero in z vrsto nanosenzorjev, ki beležijo njegove vitalne funkcije in jih posredujejo v računalniško bazo, ki je seveda tudi programirana, da podatke ureja in poleg tega shranjuje še vse telefonske pogovore, spletno pošto in druge podatke. Če boste na nekom videli za škatlico vžigalic veliko 'broško', pripeto na oblačilu ali visečo kot ogrlico, je to morda najnovejša kamera Memoto, ki nosilčeve dnevne poti samodejno fotografira vsakih 30 sekund in mu na koncu dneva postreže s skoraj 3.000 posnetki. Švedska kamera, ki je prišla na trg pred tedni, je naslednica Microsoftove SenseCam, sprva razvite za ljudi s pojemajočim spominom.

Prvi 'poskusni zajec' sodobnega lifelogginga je bil na začetku osemdesetih let prejšnjega stoletja ameriški znanstvenik Steve Mann, ki je začel beležiti svoje dnevno dogajanje s takrat še nerodno velikimi foto in videonapravi. Te so bile še nameščene na čelado, nosilec pa je moral imeti na svojem telesu, v nahrbtniku ali za pasom še primeren vir energije. Pozneje so kamere postale za današnje razmere nerodno velika in težka očala. Mannov eksperiment je pomagal tehnologiji, in ta je pomagala njemu. Ob razvoju medmrežja je prek svoje spletne strani javnosti dovolil, da je spremljala njegov dan oziroma njegovo življenje. Sčasoma se je bolj ali manj spontano oblikovala skupnost

lifeloggerjev ali lifebloggerjev oziroma lifefloggerjev, ki je kmalu štela 20 tisoč članov. Pojavile so se podobne spletne strani, na katerih je bilo moč opazovati na primer dogajanje na univerzi v Torontu, Američan Josh Harris pa je, ko je z več kamerami, ki so nenehno snemale dogajanje v njegovem domovanju, postavil temelje za še pred kratkim tako priljubljen tv-resničnostni šov Big Brother.

Najobširnejšo raziskavo oziroma eksperiment je opravil Microsoftov raziskovalec, inženir Gordon Bell, ki je v projektu MyLifeBits s kamero na sebi več kot desetletje brez premora dokumentiral in razvijal sistem človekovega 'digitalnega' spomina. Pomembno vlogo pri tem je imel seveda tudi razvoj nosilcev spomina, od CD-jev do DVD-jev in ključkov, prostor za digitalno shranjevanje se je skokovito povečeval, nosilci pa so se manjšali in postajali cenovno sprejemljivi tudi za širše množice. Zaradi razvoja računalniške tehnologije je zbrane podatke vse lažje primerjati med seboj, jih organizirati in analizirati oziroma celo zaznavati spremembe v organizmu, ki bi lahko vplivale na naše zdravstveno stanje. V naslednjih desetletjih je 'spremljanje življenja' postalo v določenem krogu ljudi pravo malo družbeno gibanje in način življenja. Veliki brat angleškega pisatelja Georga Orwell iz njegovega futurističnega romana 1984, nastalega leta 1949, je končno postal resničnost. In se razvijal v prihodnost. Naš digitalni spomin, denimo zunanji trdi disk računalnika, nam bo, razmišljajo navdušenci, vedno bolj v pomoč, ko bomo nekoč želeli v spomin priklicati pozabljene imena in kraje. Skratka, oživeli bomo lahko pomembne trenutke svojega življenja in si ga zaradi tega morda tudi bolje organizirali.

Boljše duševno zdravje družbe?

Spomin kot dober filter

Med strokovnjaki so se ob fenomenu digitalizacije spomina seveda takoj pojavila različna mnenja o tem, kako bi ti podatki lahko vplivali na človeštvo. Zagovorniki navdušeno zatrjujejo, da gre za 'evolucijo', ter razlagajo, da je to sprostitelj našega spomina in pot k boljšemu mentalnemu zdravju. Naši možgani bodo tako lahko bolj produktivni in ustvarjalni. Postali bodo nekakšen izvršni direktor digitalnega spomina, in hranili številne podatke, ki jih bomo lahko upravljali. Digitalni spomin nas bo vzpodbujal k novim idejam in nam iz skritih kotičkov spomina priklical pozabljene vzorce, ki jih bomo z novim znanjem in s pridobljenimi izkušnjami lahko nadgradili. Zaradi sproščenosti spomina bo manj delovne izgorelosti, stres bo manjši, zdravstveno stanje družbe bo gotovo boljše. Analize našega vedenja, načina dela in naših dejavnosti bodo lahko pomagale pri preoblikovanju naših pomanjkljivosti oziroma pri povečevanju naše delovne in življenjske organiziranosti in storilnosti. Analize napak enega bodo

»Lifelogging ne pomeni življenje živeti, pač pa ga opazovati.«

lahko pomagale drugim, da se izognejo ponavljanju, delitev informacij in podatkov bo omogočala boljše medsebojno sodelovanje. Sodni procesi ne bodo tako počasni, dvomov bo manj, zasliševanje prič bo hitrejše. Pravzaprav zasliševanje prič ne bo niti več potrebno, njihovo pričanje pa ne bo obremenjeno z osebno predstavo o tem, kaj so videle. Sporen dogodek bo namreč zabeležen na njihovi kameri, posneto dogajanje pa bodo dodatno pojasnjevali tudi zvočni zapisi. Dvomov o pravilnem pričevanju bo manj, ali pa jih sploh ne bo. Zdravniki bodo iz zapisov naših navad in raznovrstnih meritev delovanja našega organizma hitreje našli vzroke naših bolezni in te lažje odstranili oziroma omejili. Primerjanja natančnejših potekov bolezni bodo pomagala pri hitrejšem razvoju medicine in drugih znanosti. Lifelogging oziroma zavedanje, da aparature natančno spremljajo naše početje, je ne nazadnje lahko tudi že učinkovit del spreminjanja naših navad v prid boljšega počutja ali boljših medsebojnih odnosov. Digitalni spomin nam bo omogočil, da ne bomo ničesar pozabili.

Druga stran pa poudarja dobre plati pozabljanja. Za vsakogar je pomembno, da osmisli svoje življenje. Zato je nujno, da si zgradi svojo življenjsko zgodbo in določene faze preprosto pozabi. Možnost pozabljanja je ključnega pomena za določene koncepte, kot sta odpuščanje in nostalgija. Pozaba, kot nekakšno naravno filtriranje, se z leti predrugači v znanje in modrost. Ko so spomini le en klik proč, postanejo brez prave vrednosti. Brez tega, da imamo v špranjah svojega spomina shranjene tudi slabe stvari, ne moremo dati prednosti tistim, ki nekaj veljajo. To je tako, kot bi v iskalnik vpisali geslo, denimo moda, dobili pa bi dva milijona zadetkov, iz katerih ne bi znali izluščiti bistvenih podatkov. Samo predstavljajte si, da bi iz spomina potegnili poslovni pogovor izpred treh let, ko ste bili še povsem neizkušeni in ste z nerodnim besedičenjem morda narobe predstavili možnosti za sodelovanje. Digitalizirani spomin bi lahko postal tarča manipulacij in zlorab, lahko bi zbijal samozavest, ne bi si upali več tvegati, lahko bi se zmanjšal tudi naš občutek za humor, opozarjajo skeptiki. Ne nazadnje pa sta fotografiranje in zvočno snemanje lahko sporni tudi glede (moralnega in zakonodajnega) varovanja zasebnosti posameznika. Od umetnega spomina lahko postanemo tako odvisni, da bomo izgubili navado opazovati in zaznavati stvari oziroma dogodke okoli sebe. Koliko imetnikov (pametnega) mobilnega telefona še na pamet ve številke telefona svojih bližnjih? Koliko uporabnikov facebooka še ve, kdaj ima njihov najboljši prijatelj rojstni dan?

Potrebujemo potrditev realnosti

Mag. Polona Fister, psihologinja in psihoterapevtka, pojasnjuje fenomen lifelogginga kot še en poskus človekovega iskanja nesmrtnosti. Minljivost je namreč lastnost vsega živega, vendar v naši in nam bližnjih kulturah z njo nismo pomirjeni. »V času socialnih omrežij, ko smo

realno navzočnost zamenjali za tvite, všečke in kar je še podobnega, kljub vsemu ostaja v ospredju poglobljena človekova potreba po potrditvi oziroma prepoznavnosti in potrjevanju naše realnosti. Lifelogging nam omogoča, da svoje doživljanje delimo z ljudmi, ki so za nas pomembni. Tako smo prepoznavni, tako se potrjujemo, na tak način tudi spodbudimo povratne reakcije ali povedano po domače – tako dosežemo, da se tudi nekdo drug ukvarja z našim življenjem. Pravzaprav bi lahko govorili o povečani potrebi po nadziranju svojega življenja s tem, ko sami kreiramo realnost zase in ne dopuščamo, da bi jo kreirali drugi,« še razmišlja Polona Fister. »Lifelogging ne pomeni življenje živeti, pač pa ga opazovati. V tem smislu naše življenje tudi siromaši, čeprav se zdi, da ga z obsežnim beleženjem bogati in širi.«

»Nadzor je bil še do nedavno usmerjen bolj k varovanju objektov ali dogodkov, danes pa je postal del našega vsakdanjega življenja. Samo pomislimo, koliko (digitalnih) sledi pustimo na poti od doma do službe! Naš mobilnik operaterjem sporoča, kje smo, kamere nam sledijo po mestu in cestah, svojo navzočnost na delovnem mestu potrdimo s prijavo v digitalnem registru. Ne nazadnje pa sled in podatke o svojih navadah puščamo tudi z brskanjem po internetu. Značilnost tega nadzora so preračunavanja, povezovanja in vzorčenja podatkov. Ves ta povsod navzoči nadzor – del njega je tudi lifelogging – pa je zapakiran v potrošniške oblike, s katerimi so potrošniki na prijazen način vabljeni da 'nadzorujejo svoje telo' ali 'se optimizirajo s športom in psihološkim delom na sebi', ali 'naj ne bo več nobenega dogodka, ki ne bi ostal shranjen na fotografijah'. Potrošniki so nadzorovani tudi z izdelki, kot so denimo najnovejši Google Glass in kamere Memoto, ki naj bi omogočili izdelavo fotodnevnikov, in še na številne druge načine, s katerimi zbirajo podatke o njih. Vsi ti podatki so potem nekje naloženi, analizirani in – če je potrebno – primerno uporabljeni. Informacijske tehnologije izkoriščajo za številna pridobitniška ali celo kriminalna dejanja, po drugi strani pa kriminalistom tudi olajšujejo razkrivanje teh dejanj. Zabavna elektronika je lahko zabavna, hkrati pa je lahko tudi Orwellov Veliki brat,« pa o fenomenu lifelogginga na podlagi svojih strokovnih raziskovanj razmišlja doc. dr. Aleš Završnik z Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.

Eden izmed začetnikov sodobnega lifelogginga, že omenjeni Microsoftov raziskovalec, še vedno aktivni 79-letni inženir Gordon Bell, je pred meseci v nekem intervjuju na vprašanje, kako si predstavlja nadaljnji razvoj lifelogginga, odvrnil, da pričakuje, da bomo ob razvoju naslednje generacije elektronskih naprav lifeloggerji postali prav vsi. Ne nazadnje je z uporabo pametnih telefonov to že naša delna vsakdanjost. Kaj pa zasebnost? Heh, svojo zasebnost, kot smo jo poznali do zdaj, smo v digitalni dobi pravzaprav že izgubili. In kot dokazujejo razna družabna omrežja, kot so facebook, twitter, foursquare in druga, so se ji ljudje v imenu večje uveljavitve in priznanja v družbi pripravljeno odreči. ■